

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ HOLLAND

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΦΠΨ/ΨΧ36

Θεωρητικό υπόβαθρο -Βασικές αρχές:

- Η εκλογή ενός επαγγέλματος αποτελεί έκφραση της προσωπικότητας
- Τα μέλη μιας επαγγελματικής ομάδας έχουν παρόμοιες προσωπικότητες και παρόμοιο ιστορικό προσωπικής ανάπτυξης
- Επειδή τα μέλη μιας επαγγελματικής ομάδας έχουν παρόμοιες προσωπικότητες, θα αντιδρούν σε διάφορες καταστάσεις και προβλήματα με παρόμοιο τρόπο
- Τα επαγγελματικά επιτεύγματα, η σταθερότητα και η ικανοποίηση εξαρτώνται από το βαθμό συμφωνίας μεταξύ της προσωπικότητας ενός ατόμου και του επαγγελματικού του περιβάλλοντος.

Η Τυπολογική Θεωρία του Holland-Βασικές υποθέσεις:

- Οι περισσότεροι άνθρωποι, με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, μπορούν να καταταγούν σε έναν από τους παρακάτω έξι τύπους προσωπικότητας: τον **Ρεαλιστικό (Realistic)**, τον **Ερευνητικό (Investigative)**, τον **Καλλιτεχνικό (Artistic)**, τον **Κοινωνικό (Social)**, τον **Επιχειρηματικό (Enterprising)** και τον **Συμβατικό (Conventional)**-RIASEC
- Υπάρχουν αντίστοιχα έξι τύποι περιβαλλόντων που χαρακτηρίζονται από τους ανθρώπους που εργάζονται σε αυτά (δεξιότητες ή χαρακτηριστικά)

Η Τυπολογική Θεωρία του Holland-Βασικές υποθέσεις:

- Οι άνθρωποι αναζητούν το περιβάλλον που τους αντιπροσωπεύει, διευκολύνει την έκφραση των ενδιαφερόντων και των ικανοτήτων τους, εκφράζει τις αξίες τους
- Η συμπεριφορά ενός ατόμου καθορίζεται από την αλληλεπίδραση της προσωπικότητάς του και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο λειτουργεί.

Οι έξι τύποι προσωπικότητας κατά τη θεωρία του Holland :

- 1. Ρεαλιστικός (Realistic):** προτιμά δραστηριότητες, όπως χειρισμός μηχανημάτων, εργαλείων, καθώς και εργασίες στο ύπαιθρο. Αντιπαθεί τις εκπαιδευτικές ή κοινωνικές δραστηριότητες.
- 2. Ερευνητικός (Investigative):** προτιμά δραστηριότητες που σχετίζονται με την επιστημονική διερεύνηση φυσικών, βιολογικών και πολιτισμικών φαινομένων, με στόχο να ελέγξει τα φαινόμενα αυτά. Αντιπαθεί τις μονότονες δραστηριότητες, τις κοινωνικές δραστηριότητες ή τις δραστηριότητες που σχετίζονται με άσκηση πειθούς.

Οι έξι τύποι προσωπικότητας κατά τη θεωρία του Holland :

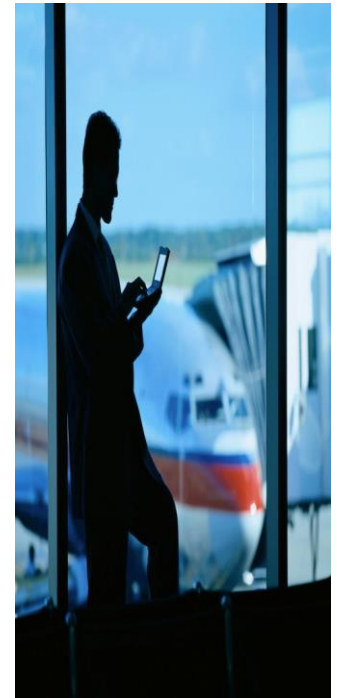
- 3. Καλλιτεχνικός (Artistic):** Τα άτομα αυτού του τύπου προτιμούν ελεύθερες και μη συστηματικές δραστηριότητες, έχουν καλλιτεχνικές ικανότητες, είναι εκφραστικά, παρορμητικά και στερούνται πρακτικών και οργανωτικών δεξιοτήτων
- 4. Κοινωνικός (Social):** Τα άτομα αυτού του τύπου προτιμούν τις δραστηριότητες που συνεπάγονται σχέσεις με άλλους ανθρώπους (διδασκαλία, παροχή βοήθειας, συμβουλών, κοινωνικής εργασίας), ενώ στερούνται πρακτικές δεξιότητες και αντιπαθούν την ενασχόληση με υλικά, εργαλεία ή μηχανές.

Οι έξι τύποι προσωπικότητας κατά τη θεωρία του Holland :

5. Επιχειρηματικός (Enterprising) :

Τα άτομα αυτού του τύπου προτιμούν τις δραστηριότητες που συνεπάγονται τις σχέσεις με άλλους ανθρώπους, με σκοπό την επίτευξη οργανωτικών στόχων ή την απόκτηση οικονομικού κέρδους. Έχουν ηγετικές ικανότητες, είναι φιλόδοξα, ριψοκίνδυνα, ενώ στερούνται επιστημονικής παρατήρησης

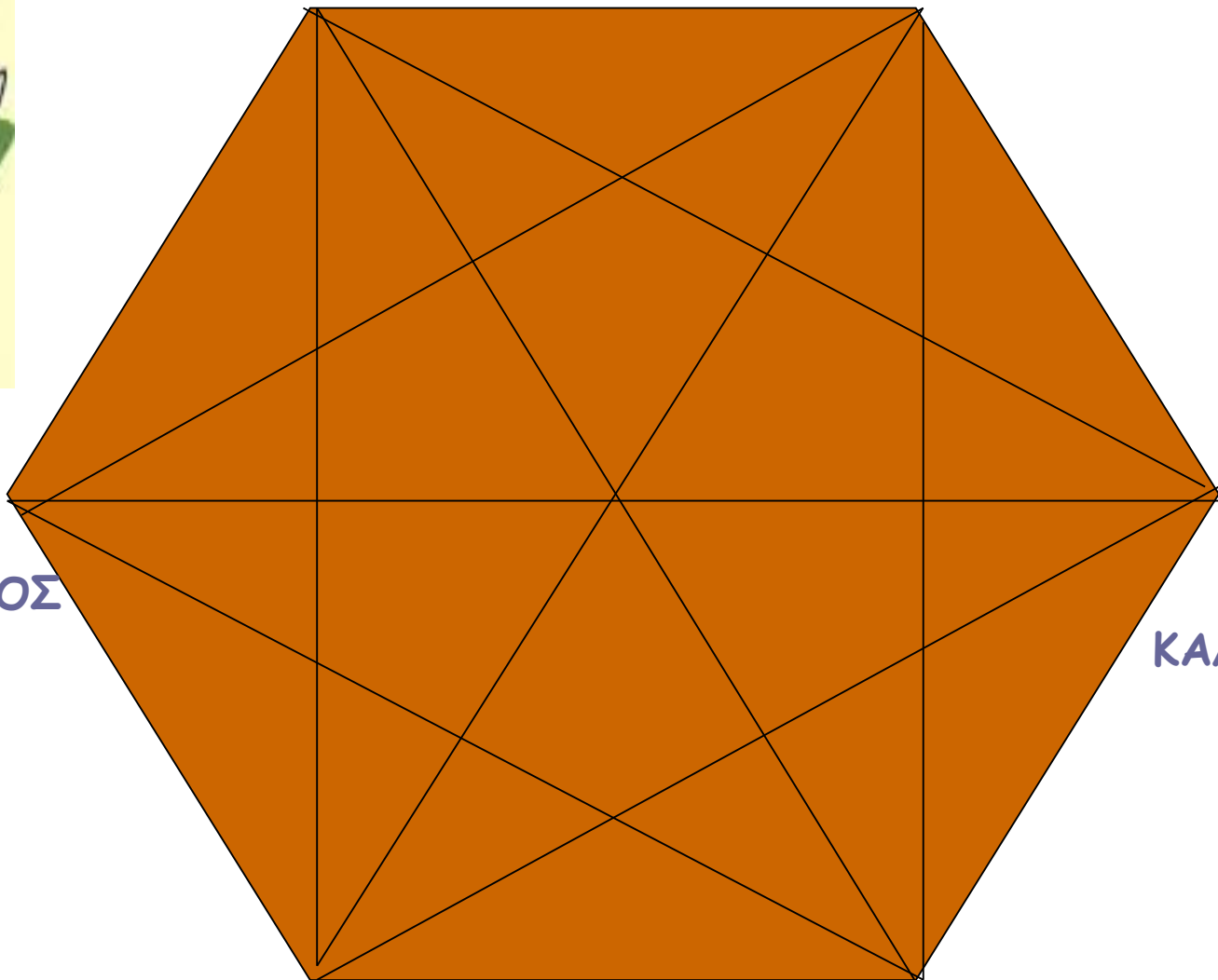
6. Συμβατικός (Conventional): Προτιμά δραστηριότητες που περιλαμβάνουν συγκεκριμένη και τακτική διαχείριση στοιχείων, ενώ αντιπαθεί τις ασαφείς, ελεύθερες και μη συστηματικές δραστηριότητες

ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ

ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΦΠΨ/ΨΧ36

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ

Συμπληρωματικές έννοιες

- *συνέπεια*
- *διαφοροποίηση*
- *συμφωνία*
- *λογισμός*

Η έννοια **συνέπεια** αναφέρεται

- Τόσο στον τύπο της προσωπικότητας όσο και του περιβάλλοντος
- Μερικοί τύποι έχουν περισσότερα κοινά στοιχεία με ορισμένους τύπους από ό,τι με κάποιους άλλους
- Όσο **πλησιέστερα** βρίσκονται οι τύποι που περιγράφουν την προσωπικότητα ενός ατόμου, τόσο **μεγαλύτερη συνέπεια** θεωρείται ότι παρουσιάζει η προσωπικότητα
- *Π.χ.* Ρεαλιστικός $\longrightarrow$ ερευνητικές και συμβατικές δραστηριότητες **θεωρείται πιο συνεπές** από το ρεαλιστικό άτομο $\longrightarrow$ προς επιχειρησιακές και κοινωνικές.

Η έννοια **διαφοροποίηση** αναφέρεται

- Στο βαθμό στον οποίο ένα άτομο είναι **με σαφήνεια καθορισμένο**.
- Ένα άτομο που παρουσιάζει ίση ομοιότητα και προς τους έξι τύπους θεωρείται μη διαφοροποιημένο ή ελάχιστα καθορισμένο

- Ένα άτομο **μη διαφοροποιημένο** έχει χαρακτηριστικά ανάμικτα από διαφορετικούς τύπους και διαφορετικά περιβάλλοντα.
- Το άτομο αυτό έχει δυσκολίες στη λήψη αποφάσεων και χρειάζεται επαγγελματική συμβουλευτική
- Ο σύμβουλος χρειάζεται να βοηθήσει το άτομο να **διερευνήσει** στόχους, ενδιαφέροντα, ικανότητες και αξίες.
- Δηλαδή, να αντιμετωπίσει ζητήματα αυτογνωσίας, να ιεραρχήσει ενδιαφέροντα, να ανακαλύψει νέες επαγγελματικές λύσεις και επιλογές.

Η έννοια *συμφωνία*

- **Συμφωνία** έχουμε όταν τα άτομα εργάζονται ή ζουν σε περιβάλλοντα τύπου παρόμοιου ή ίδιου προς τον δικό τους
- Η επαγγελματική ικανοποίηση, η σταθερότητα και η επίτευξη στο επάγγελμα εξαρτώνται από το βαθμό **συμφωνίας** τύπου προσωπικότητας και περιβάλλοντος μέσα στο οποίο εργάζεται το άτομο

συμφωνία....

- Το εξάγωνο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να καθορίσει το βαθμό συμφωνίας μεταξύ του τύπου του ατόμου και του περιβάλλοντος.
- Για παράδειγμα το καλύτερο ταίριασμα θα ήταν ένας Ρεαλιστικός τύπος σε ένα ρεαλιστικό περιβάλλον. Το επόμενο καλύτερο ταίριασμα θα είναι ένας ρεαλιστικός τύπος σε ένα ερευνητικό περιβάλλον
- Ο μικρότερος βαθμός συμφωνίας εμφανίζεται ανάμεσα στις απέναντι κορφές του εξαγώνου

Η έννοια *λογισμός*

- Βασίζεται στις αποστάσεις των τύπων στο εξάγωνο
- Τύποι που βρίσκονται σε γειτονικές κορφές σχετίζονται περισσότερο μεταξύ τους με τύπους που δεν γειτνιάζουν ή έχουν διαμετρικά αντίθετη θέση (μεγάλη απόσταση)

Ερωτηματολόγιο Holland (Self Directed Search-SDS)

- Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι η αξιολόγηση των επαγγελματικών ενδιαφερόντων
- Με βάση τα αποτελέσματά του μπορούμε να δούμε πώς σχετίζονται
  - α) η προτίμηση του ατόμου προς συγκεκριμένες δραστηριότητες
  - β) η προτίμησή του προς ορισμένα επαγγέλματα
  - γ) ο βαθμός στον οποίο το ίδιο το άτομο εκτιμά πως κατέχει ορισμένες ικανότητες/δεξιότητες

Θεωρητικό υπόβαθρο

- Το ερωτηματολόγιο στηρίχθηκε στην Τυπολογική θεωρία του Holland για τη σπουδαιότητα του ταιριάσματος ατόμου και περιβάλλοντος στην επαγγελματική ανάπτυξη

Περιγραφή

- Πρόκειται για ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς το οποίο μπορεί να βαθμολογηθεί από το ίδιο το άτομο που το συμπληρώνει
- Αποτελείται από 5 κλίμακες
  - *Τι ονειρεύτηκα να γίνω*
  - *Δραστηριότητες* (6 υποκλίμακες – 11 προτάσεις η καθεμία)
  - *Ικανότητες* (6 υποκλίμακες – 11 προτάσεις η καθεμία)
  - *Επαγγέλματα* (6 υποκλίμακες – 14 προτάσεις η καθεμία)
  - *Αυτοαξιολόγηση*
- Η συσχέτιση με τις επαγγελματικές ομάδες γίνεται με τη βοήθεια του συνοδευτικού φυλλαδίου «*Ευρετήριο Επαγγελμάτων*» και το *Λεξικό των Επαγγελματικών Κωδίκων του Holland*

Τρόπος βαθμολόγησης

- Το ερωτηματολόγιο περιέχει προτάσεις με διωνυμική επιλογή **«μου αρέσει»** ή **«δεν μου αρέσει»** και **«ναι»** ή **«όχι»**
- Η βαθμολογία υπολογίζεται για κάθε υποκλίμακα με βάση τις καταφατικές απαντήσεις
- Το ερωτηματολόγιο μπορεί να βαθμολογηθεί από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο
- και καταλήγει σε έναν επαγγελματικό κωδικό τριών γραμμάτων, που αντανακλά τα τρία επικρατέστερα περιβάλλοντα στο εξάγωνο του Holland.

Ερμηνεία αποτελεσμάτων

- Για παράδειγμα ΕΚΚ (ISA), είναι ο επαγγελματικός κωδικός ενός ατόμου που το υψηλότερο διαφέρον του είναι το Ερευνητικό ακολουθούμενο από το Κοινωνικό και το Καλλιτεχνικό.
- Η χρήση του SDS διευκολύνεται από το *The Occupational Finder* (Ευρετήριο Επαγγελμάτων) που δίνει μια λίστα 1500 επαγγελμάτων με κώδικα τριών γραμμάτων.

Άλλες πληροφορίες

- Πληθυσμός: Μαθητές Λυκείου, φοιτητές και ενήλικοι
- Χρόνος επίδοσης: 35-45 λεπτά
- Διαθέσιμο λογισμικό:

www.self-directed-search.com

Ψυχομετρικά Χαρακτηριστικά

- **Αξιοπιστία** (με πόση ακρίβεια μετρά αυτό που μετρά)

Αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας επιμέρους κλιμάκων ιδιαίτερα ικανοποιητική για όλους τους τύπους (0.90-0.94)

Επαναληπτικών μετρήσεων (4-12 εβδομάδες) 0.76 – 0.89

- **Εγκυρότητα** (εάν το τεστ μετρά αυτό που μετρά, όλα όσα θέλουμε να μετρά και τίποτε άλλο εκτός από αυτά που θέλουμε να μετρά)

Εγκυρότητα ως προς το κριτήριο: επαγγελματική προτίμηση και επιλογή κατεύθυνσης σπουδών (για φοιτητές), επαγγελματική επιλογή (παρούσα απασχόληση) για τους ενήλικες. στατιστικό κριτήριο k μέτρια επίπεδα

Συγχρονική εγκυρότητα: διαφορές υπαρκτές και συνάφειες μεταξύ των εκδόσεων. Ικανοποιητικοί δείκτες.

Χρήση στην επαγγελματική συμβουλευτική

- Ποια σταδιοδρομία να ακολουθήσω.....
- Διαφορετικοί πληθυσμοί
- Διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού, αξιολόγηση, επιλογή, επαγγελματική ανάπτυξη
- Σοβαρό ερευνητικό εργαλείο
- Γενικά, τυγχάνει ευρείας αποδοχής ανάμεσα στους επαγγελματίες σε τομείς όπως, η Ψυχολογία, η Συμβουλευτική και άλλα συγγενικά πεδία (McKee & Levinson, 1990)

Κριτική εργαλείου

- Συνεχίζει να είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο επαγγελματικών ενδιαφερόντων
- Απλό, οικονομικό, ακριβές, μπορεί να χρησιμοποιηθεί από άτομα και ομάδες και να προκαλέσει συζητήσεις για θέματα που σχετίζονται με την επαγγελματική επιλογή
- Το γεγονός ότι είναι τόσο δημοφιλές μεταξύ συμβούλων και ερευνητών αποτελεί μαρτυρία της χρησιμότητας και της αποτελεσματικότητάς του (Daniels, 1994)

Διατίθεται από

- Psychological Assessment Resources, Inc., 16204 N. Florida Avenue Lutz, FL 33549, www.paric.com

Άλλοι διαθέσιμοι τύποι του Self-Directed Search

- Ενήλικες και μεγαλύτερης ηλικίας εφήβους με χαμηλό εκπαιδευτικό υπόβαθρο και βοηθά στην αξιολόγηση των ενδιαφερόντων τους. Τα αποτελέσματα καταλήγουν σε ένα κωδικό δύο γραμμάτων
- Ενήλικες για επαγγέλματα υψηλού επιπέδου επαγγελματικής ευθύνης
- Μαθητές γυμνασίου και τους βοηθά να διερευνήσουν και να αξιολογήσουν τα ενδιαφέροντά τους για να σχεδιάσουν τη μελλοντική τους εκπαίδευση και επαγγελματική σταδιοδρομία

Προσαρμογή του SDS σε ελληνικό πληθυσμό

Τουλουμάκου, Α. (2005). *The Self-Directed Search*. Στάθμιση του εργαλείου Δοκίμιον Αυτοαναφοράς του John Holland. Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Φ.Π.Ψ., ΕΚΠΑ.

Sidiropoulou-Dimakakou, D. Mylonas, K. & Argyropoulou, E. (2008). Hexagonal person-environment fit personality types for a sample of Greek university students. *International Journal of Educational and Vocational Guidance*, 8(2), 11-125.

Τουλουμάκου, Α. (2005). *The Self-Directed Search*.
Στάθμιση του εργαλείου Δοκίμιον Αυτοαναφοράς του John Holland. Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Φ.Π.Ψ., ΕΚΠΑ.

- Δείγμα: 254 φοιτητές Φ.Π.Ψ. και Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου
- Συνολική αξιοπιστία: ικανοποιητική
- Ενδείξεις εγκυρότητας εννοιολογικής κατασκευής. Επιβεβαιώθηκε η λύση των έξι παραγόντων
- Για το συνολικό δείγμα παρατηρήθηκε ότι το εξαγωνικό μοντέλο του Holland είναι παραμορφωμένο, ενώ η συγκεκριμένη σειρά του αναγράμματος RIASEC δεν μπορεί να διατηρηθεί.
- Για το συνολικό δείγμα παρατηρήθηκε ότι το εξαγωνικό μοντέλο του Holland είναι παραμορφωμένο, ενώ η συγκεκριμένη σειρά του αναγράμματος RIASEC δεν μπορεί να διατηρηθεί.

Τουλουμάκου, Α. (2005).

- Συγκεκριμένα, με βάση τη δεξιόστροφη φορά φαίνεται να προηγείται ο Κοινωνικός τύπος του Καλλιτεχνικού και ο Συμβατικός τύπος του Επιχειρηματικού.

Ειδικότερα, στο δείγμα των φοιτητών του ΕΜΠ, με βάση τη δεξιόστροφη φορά προηγείται ο Κοινωνικός του Καλλιτεχνικού τύπου, ενώ παρατηρείται ότι οι τύποι Ρεαλιστικός και Διερευνητικός βρίσκονται εξαιρετικά κοντά, όπως και οι τύποι Κοινωνικός και Καλλιτεχνικός, με συνέπεια το εξαγώνο να προσιδιάζει περισσότερο προς τραπέζιο.

Αξιοπρόσεκτο, είναι ότι στο δείγμα των φοιτητών της Φιλοσοφικής παρατηρήθηκε ότι το εξαγωνικό μοντέλο δεν είναι απλώς παραμορφωμένο πολύγωνο αλλά προηγείται ο Διερευνητικός του ρεαλιστικού τύπου, ενώ οι τύποι Διερευνητικός, Ρεαλιστικός και Συμβατικός βρίσκονται εξαιρετικά κοντά μεταξύ τους. Γενικά, και στα δύο δείγματα παρατηρήθηκε παραμόρφωση του εξαγώνου και αντιμεταθέσεις τύπων σε σχέση με το εξαγωνικό μοντέλο.

Sidiropoulou-Dimakakou, D. Mylonas, K. & Argyropoulou, E. (2008). **Hexagonal person-environment fit personality types for a sample of Greek university students**. *International Journal of Educational and Vocational Guidance*, 8(2), 11-125.

- Δείγμα: 156 φοιτητές και φοιτήτριες προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου του Τμήματος Φ.Π.Ψ.
- Αξιοπιστία ιδιαίτερα ικανοποιητική
- Τα αποτελέσματα υποστήριξαν την εγκυρότητα του μοντέλου στην Ελλάδα
- Ασυνέπειες στο σχήμα του εξαγωνικού μοντέλου, όπου Ρεαλιστικός και Διερευνητικός βρίσκονται πολύ κοντά, με συνέπεια την παραμόρφωση του εξαγώνου
- Το εξαγωνικό μοντέλο βρέθηκε δεξιόστροφο και επιβεβαιώθηκε η σειρά των τύπων κατά Holland (βλ. άρθρο)

Γενικά

- Τα αποτελέσματα αυτά μπορούν να αποδοθούν σε πολιτισμικές ελληνικές παραμέτρους ή σε δημογραφικά οικονομικά επίπεδα κατά την επιλογή (Furnham, 2001)
- Αυτά με τη σειρά τους μπορούν να επηρεάσουν τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα ή τη δομή των ενδιαφερόντων για μια πληθυσμιακή ομάδα στην Ελλάδα
- Αυτό σημαίνει ότι η αγορά εργασία στην Ελλάδα, οι εξελίξεις στην τεχνολογία, η επαγγελματική ασφάλεια επηρεάζουν αξίες, ενδιαφέροντα, δεξιότητες και συμπεριφορές σχετικές με εκείνες των δύο τύπων Ρεαλιστικός και Διερευνητικός, ώστε να εκλαμβάνονται ως όμοιοι σε περιεχόμενο

Γενικά

- Όλες οι μετρήσεις είναι ευαίσθητες σε διαφορές φύλου και πολιτισμικού υπόβαθρου όταν εξετάζονται. Αυτό σημαίνει ότι η εξαγωνική δομή γίνεται πιο ευαίσθητη όταν μελετώνται περισσότεροι πληθυσμοί
- Τα αποτελέσματα των δύο αυτών μελετών βρίσκονται σε συμφωνία με τα ευρήματα της μετα-ανάλυσης των Rounds & Tracey (1996)- 76 δείγματα από 18 χώρες εκτός ΗΠΑ
- Το ταίριασμα στο μοντέλο ήταν χαμηλότερο από ό,τι στα δείγματα εντός ΗΠΑ.
- *«Πόσο καλά το εξαγωνικό μοντέλο μπορεί να περιγράψει τη δομή των ενδιαφερόντων σε δείγματα εκτός ΗΠΑ;»*

Ακόμη.....

- Αντίστοιχα προβλήματα υπάρχουν σε δείγματα εθνικών και φυλετικών ομάδων εντός ΗΠΑ (δηλαδή, το σχήμα του εξαγώνου δεν είναι ίδια μεταξύ των πολιτισμών
- Επίσης, το μοντέλο βρέθηκε να επηρεάζεται από τις πολιτισμικές αξίες όταν δοκιμάστηκε σε κινεζικό πληθυσμό (Farh, Leong & Law, 1998)
- Ακόμη, βρέθηκε να μην διατηρείται η σειρά του αναγράμματος RIASEC όταν εφαρμόστηκε σε μαύρους εφήβους στη Νοτιοαφρικανική Ένωση (Watson, 2004).
- *Τίθεται σε αμφισβήτηση η διαπολιτισμική εγκυρότητα της θεωρίας*

Ακόμη.....

- Το εξάγωνο είναι περισσότερο παραμορφωμένο σε δείγματα γυναικών παρά ανδρών
- Η διαφορετική δομή αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν ο Holland στη θεωρία του μιλά για τη *δική μας κουλτούρα*
- Τι σημαίνει *δική μας κουλτούρα*; (εφαρμογή μόνο σε λευκούς άνδρες;)
- *Μήπως η θεωρία του Holland περιγράφει τη δομή των ενδιαφερόντων με βάση ένα αγγλο-αμερικάνικο κριτήριο, απέναντι στο οποίο κάθε απόκλιση θεωρείται ομαλή;*

Βιβλιογραφία

- Herr, E., Cramer, S. H. & Niles, S. G. (2004). *Career Guidance and Counseling through the Life Span*. USA: Pearson Education Inc.
- Holland, J. H (1977). *Making Vocational Choices. A Theory Of Vocational Personalities and Work Environments*. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice - Hall, Inc.
- Κάντας, Αρ & Χαντζή, Αλ. (1991). Ψυχολογία της Εργασίας. Θεωρίες επαγγελματικής Ανάπτυξης. Στοιχεία Συμβουλευτικής. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κασσωτάκης, Μ. (2002) (επιμ. έκδοσης). Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός . Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (2010). *Επαγγελματική Αξιολόγηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Sharf R, S. (2006). *Applying Career Development Theory to Counseling*. Canada: Thompson Brooks/Cole.

- Sidiropoulou-Dimakakou, D. Mylonas, K. & Argyropoulou, E. (2008). Hexagonal person-environment fit personality types for a sample of Greek university students. *International Journal of Educational and Vocational Guidance*, 8(2), 11-125.
- Τουλουμάκου, Α. (2005). *The Self-Directed Search. Στάθμιση του εργαλείου Δοκίμιον Αυτοαναφοράς του John Holland*. Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Φ.Π.Ψ., ΕΚΠΑ.
- Walsh, W. B. & Osipow, S. H. (1990). *Career Counseling. Contemporary Topics in Vocational Psychology*. N. J.: Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Zunker, V.G. (1998). *Career Counseling. Applied concepts of life planning* (5η έκδοση). California: Brooks/Cole Publishing Company.